

ARTHUR TERRY, L'INTEL·LECTE DEMOCRÀTIC

En preparar aquestes vuitenes jornades de traducció, els organitzadors van pensar a retre homenatge a la figura del professor Arthur Terry, tan connectat a Catalunya, al món literari i a la traducció poètica i, sobretot, tan ben relacionat amb la Facultat de Ciències Humanes, Traducció i Documentació que ell havia visitat sovint com a professor convidat des de la fundació de la Facultat a la plaça Miquel de Clariana. La figura pausada i reflexiva del professor Terry, en aquell ambient noble i tranquil, amb la placeta i la bella escultura de l'estudiant, semblava feta a posta per a seure i xerrar amicablement en aquell entorn. Dissortadament la seva mort sobtada el proppassat 24 de gener convertirà l'encomi que aleshores em van encarregar en un homenatge pòstum, i les paraules que aleshores vaig pensar que havien de ser justes i generoses hauran d'adquirir, per força, la nostàlgia que provoca una pèrdua que ens deixa realment orfes d'un mestre, d'algú en l'opinió del qual podíem confiar com a guiatge, orientació i, sobretot, mesura.

Arthur Terry va néixer a York el 17 de febrer de 1927, l'any d'*El cantant de jazz* –la primera pel·lícula sonora– i de *Le chien andalou* de Buñuel, l'any del vol de Lindbergh i de *Sein und Zeit* de Heidegger, de l'ascensió de Mussolini i de l'expulsió de Trotski del Partit Comunista. Ho dic per posar de manifest de quina manera els anys de la seva vida el van fer un home arrelat de ple a la història i a la consciència europees del segle XX. Era fill únic i en una ocasió em va manifestar amb recança que li sabia greu no haver tingut germans per recordar una infantesa més plena –potser per això li complaïa en gran manera la visita dels seus fills i néts, i estava il·lusionat de veure que el seu fill petit, Richard, havia estat nomenat professor de «creative writing» a la mateixa universitat on ell s'acabava de jubilar. Va estudiar a York, al col·legi de Sant Peter's i el 1944, encara en plena guerra va entrar a la Universitat de Cambridge on havia de llicenciar-se en francès i espanyol. El professor Nicholas Round,

amic seu de tota la vida, en recordava algunes anècdotes tan divertides con tipificadores de la personalitat d'Arthur Terry: davant els esforços inútils per convèncer el seu pare que el seu futur a la vida no era un lloc de treball a la companyia de la Yorkshire Insurance, sinó fer una llicenciatura en Llengües Modernes a Cambridge, al final se li va ocórrer argumentar que la llicenciatura en llengües modernes segurament li podia proporcionar un lloc de treball igualment respectable dins el cos diplomàtic, cosa que, evidentment, va tranquil·litzar el pare.

En acabar la carrera al Trinity Hall, Arthur Terry va fer dos anys de servei militar, va ser estacionat a Alemanya i va aprofitar aquest temps per aprendre rus i alemany. Nicholas Round explica dues anècdotes més d'aquest parèntesi, ben definitòries del caràcter de controlada sorpresa i d'ironia d'Arthur Terry. Segons una d'elles, un sergent, en veure que duia el cabell una mica més llarg del que era estrictament reglamentari, se li va dirigir i li va preguntar, mofeta. «Que toques el violí?», i l'Arthur Terry va i li respon. «No, senyor, però m'agradaria molt poder-lo tocar.» L'altra anècdota fa referència a una cursa d'obstacles que els soldats havien de córrer si us plau per força. Sembla que hi havia una rasa força ampla, plena d'aigua bruta i enfangada que simulava les condicions de la jungla, amb una corda que penjava de forma precària i que servia per aferrar-s'hi i salvar aquell obstacle que feia les funcions d'un riu tropical. «Que hi ha mines o cocodrils, en aquest riu?», diuen que en Terry va preguntar als instructors. «No», van respondre aquests una mica sorpresos, i aleshores l'Arthur Terry va i creua el riu xipollejant amb tota parsimònia.

El 1949 Arthur Terry va arribar per primer cop a Barcelona, amb una beca per estudiar els primers esclats culturals als monestirs catalans –un projecte de tesi que mai no arribà a finalitzar perquè, entre altres coses, durant la seva estada a Belfast, després d'una forta glaçada, es van rebotar les canonades del pis de sobre del seu despatx i les goteres van deixar irrecognoscible el manuscrit del seu treball. Però cal que no ens avancem massa en els anys. En qualsevol cas, a Barcelona va conèixer escriptors i intel·lectuals, i va establir

amistat amb el poeta Jordi Cots, nascut també el 1927, que havia participat en la confecció de la *Primera antologia universitària* (1949) i que aquell mateix any publicaria, sota els bons oficis de l'editor Josep Pedreira, factòtum de la col·lecció Ossa Menor, el seu primer llibre de versos, *Fidelitat* (1949). No cal dir que per als catalans, en plena repressió de postguerra, aquests contactes amb intel·lectuals estrangers eren importantíssims i per als estrangers la descoberta de Catalunya era també tot un món nou. El paper dels visitants estrangers, i de l'Institut Françaès i del British Institute, van ser decisius perquè van proporcionar esclatxes de llibertat, de renovació intel·lectual i d'esperança democràtica. Em permeto recordar que al *Suplement n° 1*, datat l'agost de 1948, de la revista *Ariel* hi ha una nota de comiat a Derek Traversi, director de l'Institut Britànic a Barcelona –«el nostre amic i col·laborador», com l'anomena la revista–, i que al *Suplement n° 2*, del mes següent (setembre de 1948), també apareix un article intítulat «Un anglès a Catalunya» amb el text llegit per Paul Russell-Gebbett del Queen's College de Cambridge a la BBC el 23 d'agost de 1948. En aquest text hi ha una apreciació que no deu ser gens diferent de l'experimentada pel seu company d'estudis a Cambridge, Arthur Terry; fa així:

«Durant el tercer i últim any del meu curs a Cambridge –escriu Russell-Gebbett– vaig estudiar la història de la llengua espanyola i el professor anglès citava a cada moment, i amb un plaer evident, formes catalanes, comparant el seu desenrotllament amb el de paraules castellanes: igual feien tots els tractats de filologia. Vaig pensar: “Què deu ser tot allò del *català*? Exactament on és que es parla? I es parla encara?” Així va ser el deixondiment.»

«Després de llicenciar-me, vaig pensar que m'agradaria saber més del català i dels catalans, fer una mica d'investigació filològica sobre el terreny, perfeccionar el meu espanyol i aprendre català. Vaig demanar beques, me les van concedir i me'n vaig anar a Catalunya. El dia 2 d'octubre de l'any passat vaig arribar a la frontera franco-espanyola de Cerbère –i vaig trobar, no sense una mica de sorpresa– que parlaven català. Cinc hores i mitja després vaig ésser a Barcelona.»

La curiositat de Russell-Gebbett i la seva sorpresa havien de ser idèntiques a les d'Arthur Terry o a l'experimentada uns anys més tard, el 1954, pel poeta i traductor irlandès Pearse Hutchinson, que havia aterrat a Barcelona i descobrí la poesia de Salvador Espriu gràcies al seu veí de taula al restaurant Can Culleretes. Aquesta sorpresa i aquest encís tenen, a més, una exacta contrapartida en les estades com a lectors de català de Joan Triadú a Liverpool (1948-50) i de Jordi Sarsanedas a Glasgow (1948-50), estades derivades dels bons oficis de l'hispanista britànic Allison Peers i dels seus contactes amb l'Institut d'Estudis Catalans.

Terry va tornar de Barcelona a la Gran Bretanya per assumir un lloc de professor a la universitat de Belfast, al Queen's College. Som a l'any 1950 i el catedràtic és un insigne català, Ignasi Miquel González i Llubera, conegut medievalista i especialista en semítiques, professor a Belfast des del 1920. González Llubera havia traduït i editat, entre altres, el *Llibre d'ensenyaments delectables* de Josep Ben Meir Ibn Sabara, jueu català del s. XII, publicat el 1931 com a volum segon de la Biblioteca Hebraico-Catalana que patrocinava Cambó. Com que, segons que sembla, González Llubera es negava a ensenyar cap matèria els continguts de la qual fossin posteriors a l'any 1500, el jove Arthur Terry va haver d'especialitzar-se, doncs, en èpoques més recents, en la poesia espanyola del segle XVI i del XVII, per exemple, i va començar a treballar també sobre alguns dels temes que esdevindrien la seva passió i la seva especialitat –en concret sobre la poesia catalana moderna, començant per Riba i Maragall. Els seus contactes amb Barcelona no s'havien estroncat per res, ben al contrari, i el mes de gener de 1951, per exemple, ja publica al número 21 de la revista *Ariel* –i al costat de col·laboracions de Joan Fuster, Xavier Casp, Josep Palau i Fabre, Enric Valor, Jordi Sarsanedas o Ferran de Pol, la traducció al català de dos dels *Cantos* d'Ezra Pound, el VIII i el XLV. A la nota introductòria, possiblement redactada per Jordi Sarsanedas, que aleshores segurament encara era a Glasgow o n'acabava de tornar, s'hi llegeix: «Arthur H. Terry, estudiós de la llengua i la literatura catalana, actualment professor auxiliar de la Universitat de Belfast, s'ha esmerçat en acostar-nos al poeta nord-

americà sense trair-lo, i tot provant-nos quin domini pot assolir de la nostra llengua un anglès sortit de Cambridge». (p.34)

L'anglès sortit de Cambridge havia arribat a Belfast i s'hi quedaria vint-i-tres anys. De moment vivia a la residència de la Universitat, Queen's Chambers, on casualment també s'hostatjava un altre nou arribat a la Universitat, que havia de treballar-hi com a sotsdirector de la biblioteca universitària, el poeta Philip Larkin. Gràcies a les biografies i a la correspondència de Larkin i a l'article que Terry va escriure com a homenatge al poeta, sabem força coses d'aquells primers anys. Larkin, que deixava enrere una vida domèstica i emocional un xic desballestada, acabava d'obtenir aquell contracte a la biblioteca, i deixava enrere la inquietud possessiva de la seva mare, i els seus dubtes existencials sobre si havia o no de casar-se. El mateix Larkin explica que a la biblioteca hi havia una sèrie de personatges femenins força interessants; entre els quals una tal Miss Megraw que li havia retret que dugués ampolles de cervesa a la butxaca de la gavadina; una tal Elizabeth Madill, que tenia plans per sortir tots els vespres i que s'ho passava d'allò més bé; Molly Sellar, que s'encarregava del prèstec i «vestia molt bé»; i una tal Winifred Arnott de qui Larkin va arribar a escriure que «m'hi hauria volgut tirar al damunt com un lleó damunt la seva ració diària de carn de cavall» (Andrew Motion, *Philip Larkin. A Writer's Life*, 1993, p. 200 i ss). Aquesta descripció de les bibliotecàries de la Universitat de Belfast ens interessa perquè Arthur Terry es va casar el 1955 amb la tercera d'aquestes noies tot just mencionades: Molly Sellar. I va ser a Belfast que els Terry van formar la seva família. (És precisament el 1955 que en una carta de Larkin a Patsy Murphy, Larkin es refereix a Arthur Terry per comentar que encara no s'ha subscrit a l'edició del llibre *The Less Decieved* i l'excusa tot dient: «segurament encara es troba massa ocupat adaptant-se a la seva felicitat d'home casat».) Larkin, que només va quedar-se a Belfast cinc anys i després va acceptar una feina a la biblioteca de la Universitat anglesa de Hull, va mantenir una bona amistat amb Terry. De fet, quan va saber del seu compromís matrimonial va regalar a la parella, com a present de noces, un estri per fer puré de patates, que els Terry decidiren anome-

nar «el castrador boví d'en Philip» (Motion, 247). El tracte entre els dos s'estroncà amb la partida de Larkin, de manera que quan, vint anys més tard, Terry retrobà Larkin en una visita a Hull, el trobà «molt més pessimista, extraordinàriament reaccionari, i molt, molt trist.»

Un dels primers treballs sobre literatura catalana publicats per Terry és un estudi aparegut el 1954, un article titulat «Carles Riba i les *Elegies de Bierville*» inclòs a la revista *Atlante* (volum II, número 4) —una revista patrocinada per The Hispanic and Luso-Brazilian Councils, i, d'alguna manera, pel Foreign Office britànic (el primer número va encapçalat per una nota de Sir Anthony Eden, aleshores ministre d'Afers Estrangers i aviat efímer primer ministre) de la qual crec que només en van arribar a sortir 10 o 12 números. Sobre Riba, Terry en tornaria a parlar poc després, al volum d'estudis *Hispanic Studies in Honour of I. González Llubera* (publicat per Joan Gili a Oxford el 1959). Em sembla molt interessant de reproduir el paràgraf i mig inicials d'aquell primer article d'Arthur Terry sobre Riba i de recordar que som a l'any 1954, un any abans de la publicació del volum de Joan Ferraté, *Carles Riba, avui*, editat per Alpha (1955) i tres anys abans del volum d'assaigs de Riba *Més els poemes...*, editat per Joaquim Horta el 1957. Tradueixo, doncs, els dos paràgrafs inicials d'Arthur Terry:

«Suposo que l'obra de Carles Riba mai no serà massa coneguda més enllà dels cercles catalano-parlants. Tot i així, és un fet que entre les dues últimes generacions de poetes catalans, la influència de Riba ha estat tan decisiva com ho va ser la d'Eliot o Yeats en aquest país o la de Valéry a França. Pot semblar que aquesta és una pretensió excessiva, però és justament en aquest sentit que s'ha de procedir a l'hora de fer qualsevol valoració de Riba. La comparança amb Eliot i Valéry és deliberada: com Eliot, a més d'escriure versos de gran força i originalitat, Riba té una gran preocupació pels problemes de la tradició i l'ordre. A aquesta part de la seva obra pertanyen les seves agudes revaloritzacions de Verdaguer i Maragall, i molta de la poesia posterior. El paral·lel amb Valéry prové d'un deute genuí —un deute que el mateix Riba ha reconegut de manera generosa—

que s'origina en l'admiració comuna per la poètica de Mallarmé, i tots dos escriptors han contribuït molt a la teoria del llenguatge de Riba.»

«Allò que ens sorprèn en tot això és la qualitat “europea” de l'obra de Riba: qualsevol lector que s'hi acosti amb un coneixement dels principals poetes de l'últim mig segle es trobarà en territori conegut. Les premisses, en conjunt, són les mateixes: la necessitat de reafirmar certs valors davant d'un ordre que s'esfondra –en el cas de Riba l'intent per localitzar i identificar l'esperit individual– i també la idea de la poesia com quelcom que parla de si mateixa a mesura que és creada, que intenta copsar l'experiència i al mateix temps verificar el mode d'aprehensió.»

Els anys a Belfast són uns anys de compleció i avançament, d'establiment i enfortiment dels criteris crítics d'Arthur Terry. D'una banda hi ha el treball acadèmic, l'ensenyament, la recerca, i d'una altra el contacte directe amb alguns poetes que es troben en plena producció a Irlanda del Nord. El 1962 és nomenat catedràtic com a successor de González Llubera. Entre 1962 i 1965 també és nomenat president de l'Anglo-Catalan Society. El 1965 i el 1968 publica les dues parts de *An Anthology of Spanish Poetry 1500-1700* amb una esplèndida introducció que constitueix una anàlisi imprescindible de la poesia castellana de l'època. El 1963 apareix el seu estudi *La poesia de Joan Maragall* reeditat un cop més l'any 1999.

És en aquesta època que Terry participa en l'anomenat Belfast Group. Un grup informal liderat per Philip Hobsbaum, que el 1963 havia entrat com a professor d'anglès a Queen's. El grup es reunia a casa d'algun dels components i s'hi llegien poemes o contes nous dels escriptors que l'integraven o que hi eren convidats. Hobsbaum, Michael Longley, Seamus Heaney, Derek Mahon, John Hewitt, i el jove Paul Muldoon van ser alguns dels que hi participaren i van sotmetre al petit auditori les seves noves creacions. Arthur Terry va llegir poemes de Robert Lowell a la segona reunió, i ell mateix va presentar algunes de les seves traduccions del català en una plaquette amb el títol *A Small War*, amb versions d'Espriu, Miquel Bauçà, Gabriel Ferrater, Pere Quart i Josep Mª Llompart. Era l'any 1966. Més

important fins i tot que el fet de donar a conèixer dins aquest cercle tan actiu el nom dels poetes catalans, és la metodologia que Hobsbaum explica que s'aplicava a les reunions: «cada peça era discutida immediatament després d'haver estat llegida. Era un exemple de la lectura basada en el text, d'una lectura atenta, que alguns trobaven intimidant. Calia ser capaç de defensar cadascuna de les paraules que figuraven al text.» La casa dels Heaney i la dels Terry també van ser escenari d'algunes d'aquestes trobades.

El desenvolupament d'aquesta metodologia és essencial perquè explica la manera tan poc apriorística de les aproximacions crítiques d'Arthur Terry a la poesia catalana. Aproximacions que van servir –i encara ens serveixen avui–, certament, per posar la nostra poesia dins un context europeu, però sobretot serveixen per poder entendre i fer nostra l'obra dels poemes, i saber de què ens parlen i com allò que ens diuen ens afecta. Peter Hulme va escriure en la seva necrològica a *The Independent* (4/2/2004) que la contribució de Terry a la causa del catalanisme «derivava dels criteris exclusivament literaris que resituaven les veus de grans poetes al lloc que els pertanyia al costat de Stéphane Mallarmé, Paul Valéry, T.S. Eliot, Antonio Machado, Seamus Heaney i Philip Larkin» i aquesta valoració europea és cabdal des del punt de vista de la literatura catalana. Però la segona valoració a què al·ludia, la de la comprensió intel·lectual, encara ho és més. Crec que el mateix Terry n'era molt conscient. A la presentació escrita l'any 1985 per al volum d'assaigs sobre Riba, Foix i Espriu, diu:

«Si res tenen en comú (aquests assaigs) és que cap d'ells no es proposa demostrar una teoria; tot i que resulta impossible escriure sobre poesia sense tenir una idea del que la poesia és, també és cert que els mateixos poetes de qui tracto en aquestes pàgines han contribuït en gran mesura a la meva comprensió de la poesia en general, i, més concretament, de les possibilitats que té la poesia al temps present.»

«Si la crítica literària consisteix a justificar en termes racionals allò que hom experimenta en llegir una obra de literatura, al crític mateix li pot constituir una manera d'atendre, amb tota la fidelitat

possible, a la natura veritable d'aquesta experiència. En el cas present, el desig de parlar d'un poeta o d'uns poemes determinats representava, al més sovint, un intent d'aproximar-me a una obra que ja admirava sense comprendre-la del tot. "Comprendre", en aquest cas, vol dir trobar una manera de respondre a unes estructures imaginatives complexes –unes estructures que depenen simultàniament de la col·locació exacta de mots i de sons dins un context molt precís, i de les relacions més àmplies de sensacions i conceptes que determinen el conjunt del poema. Per a un crític, com jo mateix, que escriu sobre una llengua que no és la seva, això comporta un doble risc: dins el context immediat, pot desconèixer certs matisos verbals familiars a qualsevol lector autòcton; i, en un nivell més general, pot no tenir prou en compte les ressonàncies més àmplies –col·lectives i personals– que tot poeta ha de compartir de naixença amb el seu públic original.»

«Al mateix temps, si volem suggerir, ni que fos aproximadament, la qualitat essencial de la poesia, podem fer dues observacions. La primera és que qualsevol poema seriós representa una síntesi imaginativa –i no gens intel·lectual– d'uns materials més o menys complexos. És per això que la crítica literària mai no pot ésser "científica": tot i que pugui conduir al coneixement, no té res a veure amb les proves objectives. Tanmateix la seva subjectivitat queda limitada al fet que algunes opinions siguin preferibles a unes altres, i que això es pugui demostrar mitjançant el tipus d'evidència que sap presentar un crític intel·ligent. Evidentment, cap mètode crític no és capaç d'exhaurir ell sol, una obra d'una certa complexitat: sempre és difícil de posar en relleu una cosa sense deixar-ne una altra a l'ombra; el punt de vista que ens serveix per comprendre una obra determinada pot resultar inadequat en el cas d'una altra. Malgrat això, al més sovint serà el mateix poema, llegit amb atenció, el que suggerirà la natura d'un possible comentari: tot fent-nos conscients d'allò que inclou, també ens ajuda a veure allò que *exclou* –les significacions que, per legítimes que fossin en d'altres contextos, en aquest cas serien errònies o inaplicables.»

«Saber calcular el tipus de lectura que sembla exigir un poema

determinat demana, més que principis, un cert tacte —o sigui, una mena d'habilitat que sabem reconèixer en el tracte diari, on la impossibilitat de la prova ens obliga a triar entre diverses hipòtesis d'una manera semblant a la que acabo de descriure. I això ens mena a la segona observació: si un poema representa un tipus de síntesi molt especial, també, com la literatura en conjunt, és capaç d'afegir quelcom d'important a la nostra comprensió general de la vida. Dit d'una altra manera: un poema sempre contribueix a quelcom que es troba més enllà de si mateix, i una part de la feina del crític consisteix a demostrar la natura d'aquesta contribució. Es tracta d'una feina que probablement tan sols pot acomplir d'una manera adequada un crític excepcional; tanmateix, en un nivell més modest, l'essencial consisteix a preguntar-se, no solament com un poema aconsegueix els seus efectes, sinó també què és allò que ha aconseguit mitjançant aquests efectes. Així, mai no és suficient analitzar les complexitats d'un poema com si la complexitat fos un valor en si mateixa; allò que volem saber és quant s'ha guanyat per tals mitjans en termes d'experiència vital.» (*Sobre poesia catalana contemporània: Riba, Foix, Espriu*, Edicions 62, Barcelona 1985, p 7-9)

«Quant s'ha guanyat en termes d'experiència vital...», vet aquí la lliçó que cal transmetre. En la discussió sobre la funció de la Universitat al Regne Unit, hi ha una discussió que s'enceta com a mínim els anys 1970 sobre la instrumentalització dels coneixements universitaris, i la manera com els centres d'ensenyament cedeixen terreny davant les demandes utilitàries dels Governos. En aquell debat, que va quallar en el llibre de George Davie *The Democratic Intellect*, s'oposaven els centres exclusivistes, de selecció exigent, altament especialitzats i d'escassa projecció social, a la filosofia tradicional de les universitats escoceses on l'epistemologia dominant era que el coneixement, el saber en si mateix, no era pas cap arcà, sinó que era públic, i que allò que calia fer des de les institucions superiors era «clarificar i donar rigor al sentit comú de la societat». La veritable cultura acadèmica, tal com es desprenia d'aquesta discussió, va ser anomenada «l'intel·lecte democràtic». El professor Nicholas Round va saber associar d'una manera senzilla i brillant el significat d'a-

questa cultura democràtica amb la tasca docent d'Arthur Terry: les coses que el professor Terry ens va fer descobrir gràcies a les seves lectures, a les seves anàlisis, al seu cabal de referències encreuades i múltiples, mai no ens les va donar com a triomfs seus que calia imitar, sinó com a guanys nostres, com a fites que havíem estat capaços d'assolir. Aquestes idees crítiques –«elegants i inevitables», com el fragment de la introducció que els acabo de llegir– no eren cap descobriment seu, sabia fer que fossin de tots, part de la possessió comuna de la ment i del món, part de l'intel·lecte democràtic que tant necessitem. Nicholas Round va comparar en Terry amb Diògenes, però com diu el mateix Round, un Diògenes sense cinisme. La comparança és pertinent perquè, dins aquest sentit democràtic de l'ensenyament, de la lectura i de la crítica, ningú –i, sobretot, no pas cap emperador– ha de poder tapar la llum que il·lumina els altres, i nosaltres mateixos –com Round diu d'Arthur Terry– hem de ser capaços d'enretirar-nos una mica cap a un costat, per deixar que la llum també il·lumini els altres.

És molt possible que aquesta idea de la difusió del saber, del coneixement compartit, i el seu tarannà decididament progressista, el duguessin a acceptar el 1973 la càtedra de Literatura a la Universitat d'Essex, que fins aleshores havia estat ocupada pel poeta i crític Donald Davie. A Essex, sota un concepte departamental molt més ampli i generós, hi podia ensenyar traducció literària, poesia anglesa contemporània, literatura comparada, novel·la hispano-americana, poesia de l'edat d'or espanyola i, naturalment, intercalar els seus interessos constants per la literatura catalana contemporània. Del 1986 al 1992 va ser president de la British Comparative Literature Association i ho havia estat de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes entre 1982 i 1988. Aquesta última, entre 1997 i el 2000, li dedicà quatre volums d'homenatge. En total va passar vint anys de docència a Essex, fins a la seva jubilació, que li arribà amb una distinció de professor Emeritus. La Universitat li va dedicar una conferència d'homenatge i va editar un volum amb les contribucions presentades sota el títol *Word in Time. Poetry, Narrative, Translation* que va coordinar el professor Leon Burnett. Ell mateix hi pro-

nuncià una lliçó magistral de comiat sobre la poesia castellana del Segle d'Or. Hi vaig poder assistir i recordo que el professor Terry acceptava amb bonhomia aquella mica de parafernàlia acadèmica. Com tantes altres vegades, comprenia que ara li tocava a ell, però no s'ho acabava de creure. Estava encantat de veure's deslliurat d'algunes de les obligacions acadèmiques, però continuava tant o més actiu que abans: dirigia treballs i tesis, formava part de tribunals, feia cursos de doctorat, viatjava a Espanya. Va dictar un curs a la Universitat de Santiago de Compostel·la; va veure enllestida la publicació del *Nabí* de Carner, a l'editorial Anvil, en la traducció de Joan Gili que ell havia prologat i just a finals de l'any passat va impartir tot un seminari a la Universitat Autònoma, sobre poesia anglesa. Tenia pendent de publicació el text de les conferències d'aquest seminari a Quaderns Crema i una pila de projectes, entre els quals les últimes correccions al volum de traduccions de Gabriel Ferrater que era a punt de ser publicat a Gran Bretanya. Ferrater va ser un dels poetes catalans que més assíduament havia treballat. Feia temps que tenia enllestida la traducció de molts dels seus poemes, i es planyia de la dificultat de trobar una editorial que en fes una difusió escaient, més enllà dels cercles acadèmics especialitzats. Recordo haver-li sentir llegir la seva traducció de «In Memoriam», el poema autobiogràfic que obre *Da Nuces Pueris*, l'any 1990 a Londres, per cert en alguna celebració catalanística que va comptar una cantant mallorquina sorprenent: una de les nètes de Robert Graves.

De fet, l'assaig d'Arthur Terry sobre Gabriel Ferrater és una peça d'obligada lectura, no només per comprendre la poesia de Ferrater sinó, un cop més, per adonar-nos de quins són els mecanismes de la creació i de quin és el paper del mestre que ens els explica. Els en llegiré un breu fragment: «El més important és adonar-se de la gran activitat verbal que es produeix en una poesia que, sense ser precisament obscura, no deixa d'al·ludir a coses que no vol explicar. Aquesta capacitat de combinar les metàfores amb les afirmacions directes sempre ha estat un dels mèrits de Ferrater. (...) És evident que la metàfora, a les mans d'un poeta com Ferrater, és una manera de ser fidel a l'experiència, de suggerir allò que no pot ser expressat

amb un sol sentit racional. D'altra banda, si la metàfora és capaç de servir com a instrument moral, és perquè l'intent de presentar l'experiència en termes autèntics constitueix en ell mateix una activitat moral. En aquest sentit, més que en cap altre, Ferrater és un "poeta de l'experiència", i els seus poemes semblen justificar l'argument que exposa la novel·lista Iris Murdoch en un dels seus assaigs filosòfics. "He emprat el mot 'atenció' –diu– per expressar la idea d'una mirada justa i afectuosa que s'adreça a una realitat determinada. Crec que és el senyal característic i escaient de l'agent moral actiu". Ferrater, per la seva banda, sembla indicar que, si hom 'atén' a l'experiència, és perquè constitueix l'únic objecte possible de la nostra atenció, però que, alhora, el procés de l'atenció és summament complicat i es presta a una infinitat de variacions.» (p. 37)

Aquesta capacitat i interès per llegir i per reflexionar de manera «atenta» sobre els textos, en especial sobre els textos poètics, van convertir Arthur Terry en un crític de primera magnitud. Tots els qui el vam conèixer hem pensat en alguna ocasió que és possible que això estronqués una vocació literària de creador per la qual ell mateix potser hauria estat un jutge massa sever i que va deixar limitada a l'assaig i a la traducció. Els seus coneixements de la literatura europea moderna, la seva capacitat per llegir els originals en diverses llengües, la seva memòria i capacitat de relació, l'havien portat amb tota naturalitat vers el camp de la traducció i de la literatura comparada. Com han recordat alguns dels seus col·legues amb motiu del seu traspàs, Arthur Terry era l'home «que ho havia llegit tot». La professora Eva Espasa –col·lega de vostès en aquesta universitat– i jo mateix, que vam tenir la fortuna d'assistir durant el curs 89-90 com a deixebles seus al postgrau sobre «Teoria i pràctica de la traducció literària» (un títol ben poc pretencios) a la Universitat d'Essex sabem que sentia la mateixa curiositat per una novel·la acabada de publicar, que per un autor grec modern, o per un clàssic francès o català. I sospito que l'Eva Espasa encara en deu tenir uns records més punyents que jo, perquè ella vivia al campus i coincidien sovint als concerts del migdia. El seu mètode pràctic d'ensenyament continuava sent la lectura acurada i minuciosa dels textos, com ja havia fet més de vint

anys abans amb el grup de Belfast. Textos variadíssims: Petrarca, Wyatt, Baudelaire, Carner... que calia llegir i analitzar, i potser traduir, per saber exactament què deien i com ho deien, de quina manera ens parlaven a nosaltres, lectors aleshores encara del segle xx. El professor Terry ens ensenyava, com els he llegit abans, a preguntar-nos «no solament com un text aconsegueix els seus efectes, sinó també què és allò que ha aconseguit mitjançant aquests efectes». I, per tant, ens feia, com també deia ell mateix a les paraules que els he citat abans, «no sols analitzar les complexitats d'un text com si la complexitat fos un valor en si mateixa; sinó intentar saber quant s'ha guanyat per tals mitjans en termes d'experiència vital.» Arthur Terry s'ho llegia tot, escoltava tothom, i tot ho anotava al marge amb una lletra diminuta, sempre a llapis, i era, sens dubte, el primer a tenir fets els deures.

Era metòdic en l'estudi i el treball com ho era en els costums: una tassa de cafè en arribar al seminari, una cervesa per dinar, una pipa havent dinat... I, si hi havia sessió musical, ell sempre hi feia cap; la música era una de les seves passions i manifestava l'alegria d'haver trobat un professor que li feia classes un cop a la setmana. (Fa uns anys, a casa meua, a Barcelona, havent dinat, no va tenir cap pega per posar-se a tocar un vell piano de cua de bacallà i malgrat el so desballestat que en sortia va passar-hi una estona extraordinàriament feliç.) Li vaig sentir explicar que tenia un curiós hàbit de treball: havent sopat feia una mena de migdiada d'un parell d'hores, per esbandir el cansament del dia i després, a les 11 o les 12 es posava a treballar tres o quatre hores fins que li tornava a arribar l'hora d'anar-se'n finalment a dormir. Tot i la seva timidesa, que el feia parlar molt fluixet, com si hagués d'escoltar-se primer i cerciorar-se que allò que deia estava ben dit, era loquaç i alegre. Quan les classes o les coses sortien bé se'l veia content, pagat del resultat de l'esforç que hi havia esmerçat. Va assumir molts càrrecs a la universitat, als tribunsals de correcció d'exàmens, a les associacions, als consells assessors, als comitès d'investigació... i totes aquestes coses, que no li feien cap il·lusió especial, les va fer bé i fins i tot una mica sorprès de sortir-se'n tan bé. Jo diria que li agradava complir correctament amb

les obligacions acadèmiques i socials i que hi trobava una satisfacció moral similar a la del crític que finalment ha comprès un text complicat i n'ha extret tot el sentit.

A la seva mort, la seva família va voler triar una foto que el recordés i l'elecció no pot ser més exacta. L'Arthur Terry seu a la taula del despatx amb unes proves o una tesi doctoral oberta al davant, preparat per corregir i llegir, els llibres omplen les prestatgeries del fons i duu la pipa a la mà (i l'anell de casats!, ens va comentar la Molly, la seva dona, perquè ara ja li estrenyia molt el dit i se'l treia), i mira alegre i divertit l'objectiu de la càmera. I també van voler triar, per al funeral, uns poemes: Seamus Heaney, Philip Larkin, Gabriel Ferrater... Calen segurament uns quants segles de tradició social i cultural perquè una cerimònia pugui tenir la senzilla dignitat d'aquell comiat a un home apassionat per la literatura, i apassionat per la certesa de saber que no sols és possible, sinó també just, de comunicar el nostre goig de lector als altres. En honor a aquest goig i en record del professor Arthur Terry m'agradaria acabar llegint la traducció d'un poema de Seamus Heaney, amic seu dels anys de Belfast i que va escriure el pròleg a les traduccions de Gabriel Ferrater que són a punt de sortir. És el poema que va ser llegit al funeral d'Arthur Terry, i m'ha fet recordar una frase que ens va dir la seva dona, Molly, i que resumeix amb una senzillesa colpidora allò que ell va fer, amb goig i honestedat exemplar, per a tot nosaltres: «trobaré a faltar algú que em llegeixi poemes i me'ls expliqui.»

SEAMUS HEANEY: RECOLLINT MÓRES

per a Philip Hobsbaum

A finals d'agost, si havia plogut molt i feia sol
tota una setmana, maduraven les móres.
D'entrada, només una, un coàgul brillant i morat
entre molts altres, vermells, verds, durs com un nus.
Menjaves aquell primer fruit i la carn era dolça

com vi espesseït: la sang de l'estiu que duia
deixava taques damunt la llengua i desig
de collir-ne. Després les vermelles s'entintaven i aquella fam
ens aviava amb lleteres, llaunes de pèsols, pots de confitura
fins on els esbarzers esgarrinxaven i l'herba molla ens emblanquina-
[va les botes.

Per camps de fenc, de blat i solcs de patateres
ens enfilaven i en collíem fins que els cossis eren plens,
fins que la dringadissa al fons quedava coberta
per les verdes, i al damunt les grans bombolles fosques cremaven
com una safata d'ulls. Teníem les mans pigallades
de punxes d'esbarzer i els palmells enganxifosos com Barbablava.

Abocàvem el tresor de les móres fresques a la granja.
Però quan la banyera era plena hi descobríem una cosa peluda,
un fong gris de color rata, que s'afartava al nostre amagatall.
El suc també empudegava. Un cop arrancat de la mata
el fruit fermentava, la carn dolça esdevenia agra.
Sempre m'entraven ganes de plorar. No era just
que tots aquells meravellosos cossis curulls fessin olor de podrit.
Cada any desitjava que es conservessin, i sabia que no ho farien.

REFERÈNCIES

- TERRY, Arthur, *La poesia de Joan Maragall*. Barcelona: Barcino, 1963.
TERRY, Arthur, *A Small War and other poems translated from the Catalan*.
Festival Publications, Queen's University of Belfast (1966).
TERRY, Arthur, *An Anthology of Spanish Poetry 1500-1700*. Pergamon, 1965,
1968.
TERRY, Arthur, *Catalan Literature*. Benn, 1972.
MACHADO, Antonio, *Campos de Castilla*. Grants & Cutler, London 1973.
Selected Poems of Ausias March, Edited and translated by Arthur Terry, Edin-
burgh University Press 1976.
Belfast Spanish & Portuguese Papers, Queen's University, Belfast 1979. Edi-
ted by Arthur Terry, Nicholas Round and P. Russell-Gebbett.

TERRY, Arthur, *Sobre poesia catalana contemporània: Riba, Foix, Espriu*. Barcelona: Edicions 62, 1985.

TERRY, Arthur, *Quatre poetes catalans: Ferrater, Brossa, Gimferrer, Xirau*. Barcelona: Edicions 62, 1991.

Word in Time: Poetry, Narrative, Translation. Essays for Arthur Terry on the Occasion of his 70th Birthday, Edited by Leon Burnett, University of Essex.

TERRY, Arthur, *Seventeenth century Spanish Poetry: the power of artifice*, Cambridge University Press 1993.

D.D.A.A., *Estudis de lengua i literatura catalanes. Homenatge a Arthur Terry*, vols. XXXV (1997), XXXVIII (1999), XXXIX (1999), XL (2000), Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

TERRY, Arthur, *La idea del lenguaje en la poesia española: Crespo, Sánchez Robayna, Valente*, Universidade de Santiago de Compostela, 2002.

TERRY, Arthur, *A Companion to Catalan Literature*, 2003.

HULME, Peter, «Professor Arthur Terry» (obituary), *The Independent*, Wednesday 4 February 2004.

MOLAS, Joaquim, «Recuerdo de Arthur Terry» (obituary), *La Vanguardia*, 28 enero 2004.

ROUND, Nicholas, «Arthur Terry» (obituary), *The Guardian*, Thursday February 19 2004.

FRANCESC PARCERISAS